

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ СТРАХІВ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Можаровська Тетяна

асистент кафедри соціальної
та практичної психології

Ткачук Марія

студентка 3 курсу соціально-
психологічного факультету

До основних базових емоцій у психології відносять емоції радості, гніву та страху. На думку С. К'єркегора, страх супроводжує все життя людини, виступаючи основоположною енергетичною складовою поведінки, визначаючи зміст особистості на її життєвому шляху [1].

Страх виникає у ситуації небезпеки для людини, створюючи відчуття загрози та беззахисності. Поряд із цим, страх виконує позитивну функцію, роблячи людину більш обережною і обачною. У дитячому віці страх може бути небезпечний тим, що він викликає тривожну поведінку та агресію, як по відношенню до власного «Я», так і по відношенню до інших.

Метою роботи є визначення психологічних чинників виникнення страхів у молодшому шкільному віці, а також, на цій основі, вироблення можливих шляхів їх подолання.

Об'єктом дослідження виступають психологічні особливості виникнення страхів. Предметом дослідження є психологічні чинники виникнення та шляхи подолання страхів у молодшому шкільному віці.

Теоретико-методологічну основу дослідження складають вихідні положення теорії виникнення, причин та розвитку страху (К. Ізард, Е. Міллер, З. Фрейд, С. Холл, С. К'єркегор та ін.). Серед вітчизняних дослідників феномен виникнення страху вивчали А. Бандура, Л. Виготський, О. Запорожець, А. Захаров, А. Прихожан С. Рубінштейн та ін.

З метою комплексного та системного вивчення проблеми виникнення страхів у дітей молодшого шкільного віку були використані наступні методи: тест тривожності Р. Теммла, М. Доркі, В. Амен; методика виявлення дитячих страхів «Страхи в будиночках» М. А. Панфілової.

У дослідженні приймали участь 25 учнів першого класу Житомирської загальноосвітньої школи.

На основі проведеного дослідження нами були отримані такі результати. За методикою «Тест тривожності» (автори – Р.Темпл, М.Доркі, В.Амен) [2, с.66] було визначено індекс тривожності досліджуваних, який становить 75 %. Це свідчить про високий рівень тривожності дітей молодшого шкільного віку.

Найбільше негативних виборів дітей (48%) припадає на зображення «Укладання в ліжку на самоті». Це означає, що дорослі, зокрема батьки, не приділяють достатньо уваги тому, як діти засинають, не розмовляють з ними перед сном і не читають казки. Також, це може свідчити про потребу дітей у спілкуванні з дорослими (батьками), як найближчого кола оточуючих. Незадоволеність даної потреби може породжувати виникнення у дітей стану неспокою, переживання та тривожності.

Зображення "Одягання" також має високий показник негативних виборів – 43%. Це означає, що батьки часто не звертають уваги на те, з яким настроєм діти одягаються, чи подобається їм те, що вони одягають. А діти, у свою чергу, відчувають напруження у відносинах з батьками у цій ситуації.

Зазначені малюнки викликають негативну реакцію у тому разі, якщо батьки «фіксовані» на охайності, акуратності та дотриманні режиму, постійно виправляють дитину, роблячи їй зауваження. Ситуація загострюється, якщо дитина уповільнена і її починають квапити, в результаті чого, у дитини, як правило, виникають негативні емоції.

Результати дослідження вказують на те, що найбільше негативних емоцій виникає у дітей під час збирання іграшок (39%) та у ситуаціях, які діти пов'язують з їх ігноруванням (35%).

У ситуації "Збирання іграшок" діти зазвичай бачать ігрову ситуацію, а не процес прибирання (згідно зі стандартним описом методики). Малюнок викликає негативну реакцію в тому разі, якщо дитині не дозволяють гратися. Вибір сумного обличчя діти зазвичай коментують наступним чином: «Мама прийшла й каже: "Досить гратися, іди робити уроки"».

Ситуація "Ігнорування" практично завжди сприймається негативно дітьми з високим рівнем інтелектуального розвитку: вони реагують на об'єктивний зміст ситуації незалежно від того, як реально до них ставляться інші діти (навіть у тому разі, коли посідають у класі провідні позиції). У цьому випадку негативний вибір дитини не слід інтерпретувати як показник тривожності й додавати до інших «тривожних» виборів.

За методикою виявлення дитячих страхів «Страхи в будиночках» М. А.Панфілової [3, с.79] ми визначили переважаючі групи страхів у дітей молодшого шкільного віку .

Найбільший страх у молодших школярів викликає війна. Можна припустити, що це обумовлюється ситуацією військового конфлікту в Україні.

Наступним за значимістю виявлений страх допустити помилку, зробити що-небудь «не так», «неправильно», наприклад, спізнитися до школи і, як результат, – страх бути покараним.

Другу групу страхів складають страх страшних снів, вогню та пожежі, крові та уколів, болю, страх батьків та особливо – покарань ними (рис. 1).

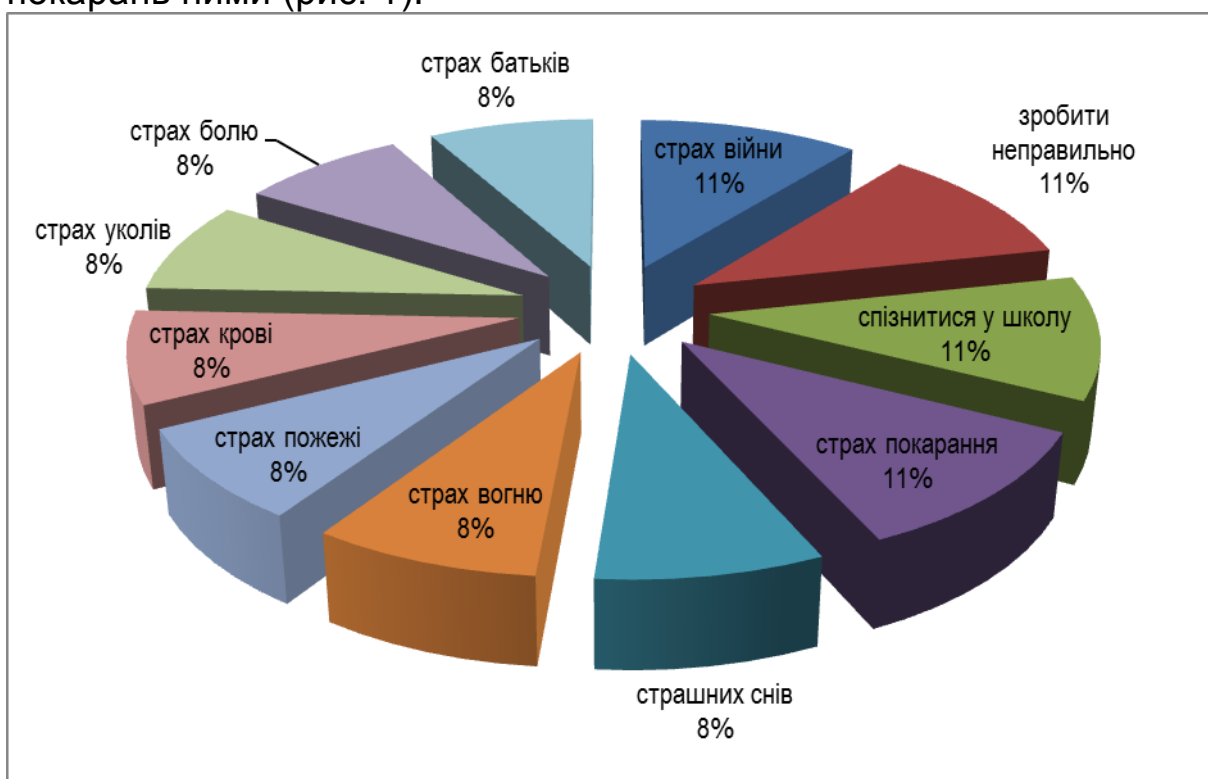

Рис. 1. Виявлені групи страхів у дітей молодшого шкільного віку

Таким чином, із виявлених у дітей страхів, переважаючими є наступні групи страхів:

- пов'язані із заподіянням фізичної шкоди – транспорт, несподівані звуки, пожежа, війна, стихії;
- медичної (крові (коли йде кров); уколів);
- соціально-опосередковані страхи – людей, дітей, покарань, запізнь, самотності. [4, с.98].

За результатами проведеного дослідження психологічними чинниками виникнення страхів у дітей молодшого шкільного віку можна вважати наступні: страхи обумовлені особливостями

сімейного виховання; страхи обумовлені соціальною ситуацією розвитку; страхи обумовлені особливостями навчання у школі і дотримання режиму

Основні рекомендації щодо подолання страхів у дітей молодшого шкільного віку полягають у застосуванні комплексу корекційних методик, які спрямовані на зниження кількості страхів у дітей.

Якщо страхи усунуті, оптимістично перероблені разом з дитиною, вона збагачується новим досвідом, стає більш орієнтованою, тобто збагачується її розум. Викорінювання страхів призводить до формування більшої довіри до людей і до життя.

Отже, отримані в результаті проведеного дослідження дані щодо психологічних чинників виникнення страхів та шляхів їх подолання у молодшому шкільному віці дозволять оптимізувати навчально-виховний процес початкової школи, сприяти адаптації молодшого школяра до шкільного навчання, а також якісно змінити виховний вплив сім'ї на становлення та розвиток дитини молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Кьеркегор С. Страх и трепет / С. Кьеркегор. – М.: Республика, 1993. – 110 с.
2. Райчук Л.В. Дитячі страхи. Діагностика та корекція / Людмила Райчук. – Київ : Ред. загальнопед. газ., 2014. - 117, [1] с.
3. Карпенко Н. В. Дитячі страхи. Психологія їх подолання / Наталія Карпенко. – К. : Главник, 2007. – 144 с.
4. Изард К. Э. Психология эмоций / К.Изард. – СПб.: Питер, 1999. – 288 с.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ АСТЕНІЧНОГО СИНДРОМУ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Олексенко Наталія
студентка 4 курсу соціально-
психологічного факультету

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук

О.С.Аврамчук

Для того, щоб перевірити гіпотезу нашого дипломного дослідження про те, що астенічний синдром у більшості випадків присутній у юнаків, ніж у дівчат, ми обрали «Шкалу астенічного стану (ШАС)» (розроблену Л.Д. Майковой і адаптовану Т.Г. Чертовой) [3],